

Еуразия
гуманитарлық
институтының

ВЕСТНИК

ХАБАРШЫСЫ

Токсандық журнал
2001 ж. шыға бастаған

2016
№ 4
АСТАНА

Евразийского
гуманитарного
института

Ежеквартальный журнал
Основан в 2001 г.

Редколлегия төрағасы
А.Қ. Құсайынов, т.ғ.д., проф.

Бас редактор
А.Ж. Исмаилов, психол.ғ.к., проф.
Бас редактордың орынбасары
Қ.Ә. Ахметов, т.ғ.д., проф.
Жауапты хатшы
Т.В. Кривошапова, ф.ғ.д., проф.

Редколлегия
Т.Қ. Айтказин, филос.ғ.д., проф.
А.Ж. Аманбаев, т.ғ.к., доц.
В.В. Алексеев, т.ғ.к., доц.
(Ресей Федерациясы)
А.А. Арабаев, з.ғ.д., проф.
(Қырғыз Республикасы)
Қ.Ә. Әбішев, з.ғ.к., проф.
С.Б. Байзақов, э.ғ.д., проф.
Қ.Ж. Балтабаев, з.ғ.д., проф.
Х.Э. Боланьос, PhD, профессор (Испания)
Л.В. Волкова, п.ғ.к., доц.
Т.А. Дронзина, с.ғ.д., проф.
(Болгария Республикасы)
М.М. Жанпейісова, т.ғ.к., доц.
В.А. Жексембекова, с.ғ.д., проф.
М.Ы. Жүкібай, э.ғ.к., проф.
С.Б. Загагова, ф.ғ.к., проф.
О.В. Иншаков, э.ғ.д., профессор
(Ресей Федерациясы)
Ә.С. Исмаилова, э.ғ.к., доц.
А.Ш. Қадырбаев, т.ғ.д., проф.
(Ресей Федерациясы)
Б.Р. Кадыров, психол.ғ.д., профессор
(Өзбекстан Республикасы)
Ш.М. Қаланова, п.ғ.д., проф.
Д. Қамзабекұлы, ф.ғ.д., проф.
Е.В. Кодин, т.ғ.д., проф.
(Ресей Федерациясы)
Қ.А. Мамаділ, ф.ғ.к., доц.
Л.В. Пакуш, э.ғ.д., проф.
(Беларусь Республикасы)
В.Г. Рындак, п.ғ.д., проф.
(Ресей Федерациясы)
М.Н. Сарыбеков, п.ғ.д., проф.
Б.С. Сарсекеев, п.ғ.д., проф.
Л.Ч. Сыдыкова, з.ғ.д., проф.
(Қырғыз Республикасы)
Р.Н. Юрченко, з.ғ.д., проф.

МАЗМУНЫ

СОДЕРЖАНИЕ

ТАРИХ

Каженова Г.Т., Абуев К.К. Немцы в Северном Казахстане: испытание депортацией.....	5
Алпыспаева Г.А., Туксайтова Р.О., Городская культура Астаны: особенности восприятия жителями культурного пространства.....	12
Саяхимова Ш.Н. Механизмы формирования исторического сознания: памятники.....	19
Сметова А.Т. Участие иностранного капитала в становлении кооперативного движения в Казахстане.....	24
Каримова А.Е. Раритеты из музейных коллекций Санкт-Петербурга по материальной культуре традиционного казахского общества.....	30

САЯСАТТАНУ

Мажинбеков С.А. Сингапурдың сыртқы саясаты.....	36
Сампиев И.М. Государственная национальная политика Республики Казахстан как основа межэтнического согласия.....	41

ЮРИСПУДЕНЦИЯ

Аккулев А.Ш., Возняк О.А. Объективная сторона жестокого обращения с несовершеннолетними.....	48
Аккулев А.Ш., Возняк О.А. Отдельные вопросы понятия «жестокого обращения с детьми» по статье 140 УК РК.....	53
Сарыбекова С.М. Понятие уголовного проступка и преступления в законодательстве зарубежных стран.....	58

ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ

Жорабекова А.Н., Алметов Н.Ш. Структура профессиональных компетенций будущего учителя на основе полилингвального подхода.....	63
Сарбасова Қ.А., Саймбетова Ж.Т. Этностық-мәдени құндылықтар негізінде болашақ кәсіптік оқыту педагогтеріне көп тілді білім беру.....	68
Карманова Ж.А., Бейсенбекова Г.Б., Толеранттылық мәселесінің ғылыми аспектілері.....	74
Рабаданова Р.С., Оразалина Г.С.	74
Торыбаева Ж.З., Атаханова Л.М. Болашақ педагогтерді девиантты мінез-құлықты балалармен жұмыс істеуге даярлау мәселелері.....	78
Калимжанова Р.Л. Методологические подходы к исследованию проблемы развития речевой культуры будущих социальных педагогов.....	84
Нәби Л., Төртқараева Г.Б., Омарова Д.К. Мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде «Сындарлы оқыту теориясын» қолданудың маңыздылығы.....	90
Қонақбаева У.Ж., Саипов А., Құзыреттілік ұстаным - 12 жылдық мектепте бейіндік оқытуды жүзеге асыруға болашақ мұғалімдерді даярлаудың басты тұғыры.....	93
Оразова А., Алиева Ж.	93
Zhussupova R.F., Puassova A.U. Continuing Teacher Professional Development.....	99
Имангаликова И.Б., Жұматаева Е.Ө. Акмеологиялық тұрғыдан болашақ мамандарды дайындау.....	104
Орынғалиева Ш.О. Психикалық дамуында тежелуі бар балалардың ата-анасымен өзара қарым-қатынасының ерекшеліктері.....	112
Нағымжанова Қ.М., Түсіпбекова Ш.М. Өзгермелі қоғам жағдайында ЖОО студенттерінің кәсіби өзіндік анықталуының қалыптасуы.....	118
Калменова Ж.Х. Креативтікті және шығармашылық әлеуетті қалыптастырудың теориялары мен тұжырымдамалары.....	125
Ақажанова А.А. Жануарлар бейнесін елестетіп ойнайтын ойын атаулары.....	134

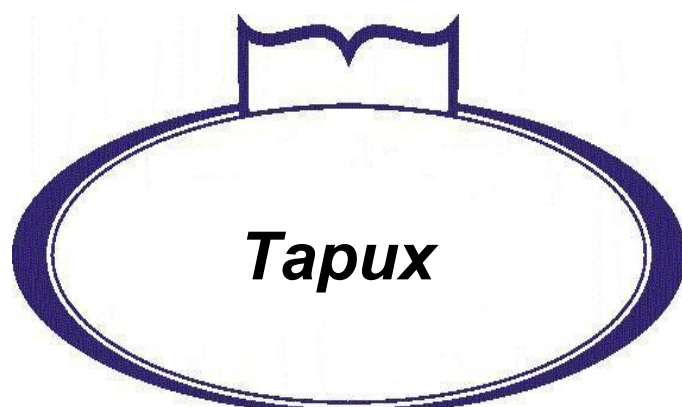
ФИЛОЛОГИЯ

Тұрысбек Р. Батырлық болмыс пен ғалымдық келбет (Мәлік Ғабдуллиннің ғылыми-шығармашылық мұрасы хақында).....	141
Құсайынова Ж.А. Субъективтік модальділік реңктерінің жыраулар поэзиясындағы көріністері.....	148
Загатова С.Б. Союзные функции французского наречия <i>aussi</i>	154

Әбдуәліұлы Б., Тусупбекова М. Географиялық атауларды жүйелеу мен стандарттау бойынша АҚШ тәжірибесі және қазақ ономастикасы.....	159
Сагидолда Г., Ескеева М.Қ. Сары ұйғыр тілінің сөзжасам жүйесі: зат есім тудыратын қосымшалардың салыстырмалы сипаттамасы.....	166
Абикенов М.Т., Жұмабекова Б.Қ. Қазақ тіліндегі адъективация процесі жөнінде.....	174
Құрман Н.Ж., Жолмакова-Джарбулова Д.М. Қазақ тілін оқыту үдерісіне инновацияларды ендіру мәселелері.....	178
Садықбеков Қ.А. Мәмлүк қыпшақ тіліндегі келер шақ категориясының жасалу жолдары.....	184
Глебалдина Н.Қ. Бұқар жыраудың арнау толғауларындағы заман келбеті мен өмір шындығы.....	189
Байманова Л.С., Жумабекова Ш.Д. Анализ тюркизмов на основе этимологического словаря Дугласа Харпера.....	195
Оразбек М.С., Қанатова Т.Қ. Ж. Қорғасбек шығармаларының тақырыптық ерекшелігі.....	200
Насыритдинова Ә.Н. Экология терминологиясындағы ұлттық тіл үлесі.....	205
Кубеева З.И. Национально-культурная специфика фразеологизмов.....	209

Жарияланған материалдар автордың көзқарасын білдіреді, олар журналдың Редакциялық алқасының пікірімен сәйкес келмеуі мүмкін. Жарияланымдардағы деректер мен мәліметтердің дұрыстығына автор жауап береді. Қолжазбалар рецензияланбайды және қайтарылмайды.

Публикуемые материалы отражают точку зрения авторов, которая может не совпадать с мнением Редакционной коллегии журнала. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях несут авторы. Рукописи не рецензируются и не возвращаются.

Аннотация

Мақалада авторлар қазақ тіл біліміндегі адъективация құбылысы жайлы баяндайды. Сонымен қатар ғалым Ж.Т. Сарбалаевтың адъективация құбылысы туралы ғылыми мұрасын қарастырады

Түйін сөздер: грамматика, сын есім, адъективация құбылысы, трансформация.

М.Т. Абикенов

Шәкәрім атындағы Семей мемлекеттік университеті, филол. ғыл. канд., доцент

Б.Қ. Жұмабекова

С.Торайғыров атындағы мемлекеттік университеті, филол. ғыл. канд., доцент

Қазақ тіліндегі адъективация процесі жөнінде

Тіл - қоғамдық құбылыс. Сөйлеу тілі үнемі даму күйінде болатын процесс. Тіл тарихына үнілер болсақ, оның лексикалық құрамы мен грамматикалық құрылысы өзгеріссіз қалмағанын аңғарамыз.

Тіліміздің сөздік құрамы үнемі өзгеріп отырады, тілдің лексикалық қабатында да, грамматикалық табиғатында да өзгерісті айқын байқауға болады. Ғылымның уақыт тынысымен дамуы тілге де ықпалын тигізеді. Тың ізденістерге жол ашады. Тілдің бүкіл құрылымдық жүйесінде үздіксіз болатын мұндай өзгерістердің сырын ашып, оны ғылыми тұрғыдан түсіндіріп беру – тіл ғылымының басты міндеті. Тілдегі осындай құбылыстарды зерттеу барысында тіл ғылымы дамып отырады. Қазақ тілінде әлі де болса толық қарастыруды қажет ететін жайттар баршылық. Соның бірі – қазақ тіліндегі адъективация процесі болып табылмақ. Адъективация процесі орыс тіл білімінде біршама зерттелген. Ол жөнінде кандидаттық диссертациялар мен арнаулы монография жарық көрді. Есімшелердің сын есімдерге ауысуы орыс тіл білімінде арнайы зерттеулер нысаны болған. Қазақ тіл білімінде сөз таптарының адъективациялануы жан-жақты зерттеуді қажет етеді. Өзге сөз таптарының сын есімдер тобына ауысуы жайлы қазақ тілінде бірді-екілі еңбектерде сөз болғанмен арнайы қарастырылмаған.

Жалпы, қазақ тіліндегі сын есім туралы біршама еңбек бар. Мысалы, Ғ. Мұсабаевтың «Қазақ тіліндегі сын есімнің шырайлары» атты еңбегінде сын есімдер және олардың лексика-грамматикалық белгілері қарастырылған. Осы еңбекте шырай категориясына жан-жақты талдау жасалған. Ғалым Ә. Төлеуовтің «Қазақ тіліндегі сын есім мен сан есім категориясы деп аталатын еңбегінде сын есім және оның грамматикалық ерекшеліктері жайлы мәліметтер берілген.

Сондай-ақ Ж. Шәкеновтің «Қазіргі қазақ тіліндегі сын есім категориясы» атты ғылыми зерттеуінде сын есім жайлы мағлұмат беріліп, оның лексика-грамматикалық және сөзжасамдық ерекшеліктері кеңінен қозғалған.

Қазақ тіл білімінде бірқатар еңбектерде сын есімнің өзіне тән белгілері, жасалуы, синтаксистік қызметі жайлы талдаулар жасалып, сын есімнің сөйлем құрамында субстантивтеніп, зат есімнің мәні мен қызметінде қолданылатындығы туралы мәліметтер беріледі. Дегенмен, қазақ тіл білімінде сын есім категориясы жайлы әлі де тың мәліметтерді қарастыру кезек күттірмейтін мәселелер қатарын құрайды. Мысалы, ғылыми еңбектерде сын есімдердің жасалуы, дамуы жайлы баяндалады, сонымен қатар оның сөз тудырудың лексика-семантикалық, морфологиялық, синтаксистік жолмен жасалатындығы айтылады, ал адъективация тәсілімен, яғни лексика-грамматикалық жолмен де жасалып дамитындығы туралы мағлұмат берілмейді. Яғни қазақ тіл білімінде сын есімдер туралы жан-жақты зерттеліп жазылған еңбектердің көпшілігінде сын есімдердің тарихи дамуында және өз алдына бөлек жеке грамматикалық класс болып қалыптасуында аса зор роль атқарған адъективация процесіне назар аударыла бермегенін аңғардық. Сын есімдердің жасалуы, дамуы сөз болғанда, оның сөз тудырудың лексика-семантикалық, морфологиялық, синтаксистік жолмен жасалатындығы айтылады да, ал адъективация тәсілімен, яғни лексика-грамматикалық жолмен де жасалып дамитындығы туралы қарастырыла бермейді. Бұл жөнінде ғалым Ж. Сарбалаев: «...адъективация процесін қарастырмай сын есім мәселесі өзінің толық шешімін ешқашан таба алмайтындығы анық. Басқа сөз таптарының сын есімге ауысуы, яғни адъективация процесіне жөнді мән берілмеуінің себебі – біздіңше, сын есімнің күні бүгінге дейін тарихи тұрғыдан қарастырмауында, оның тарихи дамуы жайында арнайы, іргелі ғылыми еңбектің жазылмауында жатқан сықылды. Қазақ тіл білімінде сын есім мәселесі, көбінесе тілдің қазіргі қалпы тұрғысынан пайымдалады да, ал диахрондық тұрғыдан сөз бола бермейді. Рас, қазақ тілі мамандары адъективация процесінің жайынан хабарсыз емес. Кейбір қазақ тілі оқулықтарындағы морфологияға қатысты тарауларда сөз таптары проблемасы, әсіресе сөздерді сөз таптарына топтастырудың принциптері әңгімеленгенде адъективация процесі тиіп-қашып сөз болады» [1], - деп ашық атап көрсетеді.

Ж. Сарбалаев, сондай-ақ, өзге сөз таптарының сын есімге ауысу құбылысы, яғни қазақ тіліндегі адъективация процесі жайлы М. Томанов еңбегінде құнды пікірлер кездесетіндігін айтады. Ғалымның сын есімдердің жеке сөз табы болып тарихи қалыптасуында басқа да факторлармен бірге адъективация процесінің де маңызды рөл атқаратындығын көптеген тілдік мысалдар негізінде дәлелдейтіндігі маңызды екендігін тілге тиек етеді. М.Томановтың адъективация жөніндегі құнды пікірлерді саралай келе, ғалым Ж.Т. Сарбалаев: «Қазіргі қазақ тіліндегі байырғы деп қарастырылатын қызыл, сары, жасыл, ұзын, ұзақ, қыңыр, ақсақ тәрізді сын есім сөздердің о баста түбір мен қосымшадан құралғандығын, кейіннен олардың құрамындағы түбірдің не қосымшаның, кейде екеуінің де көнеленіп, қолданыс барысында адъективтеніп, сын есімге айналғандығын айтады. Ғалымның зерттеулеріне қарағанда, қазіргі қазақ тіліндегі бүгінгі норма тұрғысынан түбір мен қосымшаға бөлінбейтін «негізгі» сын есімдердің дені басқа сөз таптарынан ауысқан яғни адъективтенген сөздер. Бірақ біз ғалымның адъективация процесі мен трансформация процесінің арасына шек қойып, бұл екеуін сын есімдердің дамуындағы маңызды рөл атқарған, «екі түрлі процесс» деп түсіндіруін құптай алмаймыз», - деп тұжырым жасайды. Оның себебін зерттеуші мысалдар арқылы дәлелдеп көрсетеді. «Себебі, адъективация мен трансформация – екі түрлі процесс емес, бір ғана лингвистикалық процесс болып табылады. Жалпы тіл білімінде сөз таптарына байланысты шыққан еңбектерде, лингвистикалық сөздіктердің қай-қайсысында да бұлар бір процесс деп түсіндіріледі. Бұлардың айырмашылығы – трансформация барлық сөз таптарының арасындағы сөз ауысуларды білдіретін жалпы процесс болса, адъективация оның сын есімге қатысты көрінетін бір ғана формасы. Трансформацияның

адъективациядан басқа да әрбір сөз табына қатысты толып жатқан формалары бар», - деп ой түйеді [1].

Ж. Сарбалаевтың: «Сонымен, адъективация процесі – тілдің даму барысында басқа сөз таптарының сын есіме ауысуын білдіретін лингвистикалық процесс. Тілдегі сын есімдер тобы өз дамуында сөз тудырудың лингвистикада әбден орныққан лексика-семантикалық, синтетикалық тәсілдерімен ғана толығып қоймайды, ол сонымен бірге басқа сөз таптарынан сөз қабылдап алуы арқылы да көбейіп, өз өрісін үздіксіз кеңейтіп отырады. Тілдегі сөздердің барлығы да жеке сөз ретінде лексикалық құрамға енеді де, оның даму кездерінің бірі болып табылады. Осыған орай басқа сөз таптарынан ауысып, сын есімге айналған сөздердің барлығы да сөздік құрамнан орын алады. Олай болса адъективация процесі де сын есімнің сөзжасам жүйесінен өзінің орнын алуға тиіс деп ойлаймыз» [1], - деген пікірін толықтай қолдай отырып, тіліміздегі сын есімдердің көпшілігі адъективация процесі арқылы қалыптасқан деп санаймыз. «Осы процестердің қай-қайсысы болсын түпкілікті болып, тиісті сөздер басқа бір категорияға біржола ауысқандай болса, оны сөз тудырудың белгілі бір жолы деп есептеу қажет» [2]. Бірақ соңғы кезде жалпы тіл білімінде, түркология салалары – жекелеген тіл білімдерінде «трансформация» терминінің орнына «конверсия» сөзі жиі қолданылып жүр. «Конверсия» терминін қолдануды біз де өз тарапымыздан ыңғайлы деп санаймыз. Бұл, біріншіден, лингвистикалық терминдердің ала-құла болмауы үшін қажет. Екіншіден, түркі тілдерінде де зерттеушілер конверсия терминін дұрыс санап, бұл сөзді өз еңбектерінде жиі қолдана бастауын ескеру керек.

Қазіргі қазақ тілінің сын есімдер тобында «арғы тегі» өзге сөз табы, бүгінде әбден адъективацияланып, «байырғы» сын есімдер санатына кіріп кеткен сөздер мол ұшырайды: *жатаған, сүзеген, күлдіргі, жинақы, ауру, ақсақ, бұзық, қайнар, жанар, жамау, кебу, ұшқыр*, т.б. бұлардың өзге сөз таптарынан ауысып, адъективтенгендігі олардың сыртқы формаларынан-ақ көрініп тұр. Егер бұлардың қатарына қазіргі қазақ тіліндегі күрделі сын есімдер деп қаралатын *жарымжан, тасбауыр, қанішер, желөкпе, көрсеқызар, ұр да жық, бос белбеу*, т.б. адъективацияға ұшыраған күрделі сөздер мен сөз тіркестерін қосатын болсақ, онда адъективациялану ауқымы, тіпті, ұлғая түсетіндігін байқаймыз. Адъективацияға ұшыраған мұндай сөздердің молдығы бұл процестің қазақ тілінің грамматикалық құрылысында кең қанат жайғандығын көрсетеді.

Орыс тіл білімінде адъективацияға мынандай анықтама берілген: «Адъективация – (от лат. *adjectivum* – прилагательное) переход других частей речи в разряд прилагательных» [3].

Адъективация туралы әр жылдары жарық көрген орыс тіл білімі ғалымдарының еңбектері бар. Мысалы, В.Е. Ломтева (1954), И.А. Краснов (1955), Л.И. Удалова (1960), М.Ф. Лукин (1965), В.В. Лопатин (1966), Л.П. Калакуцкая (1967), А.И. Бахарев (1972), Т.А. Гераськина (1981).

Сонымен қатар, адъективация туралы арнайы зерттеп, жан-жақты қарастырылған еңбектер бар. Мысалы, Н.Н. Прокопович, Л.Л. Буланин, Е.А. Иванникова, Л.З. Зайцев, Н.Д. Чкония, Л.П. Осенмук, Ирене Квонг Лай Ю, В.Н. Данков, М.И. Стрельцова т.б. көптеген лингвист ғалымдарды атауға болады.

А. Ивановтың «Тени исчезают в полдень» шығармасынан мысалдар келтірсек, «*Варвара с мольбой глядела обезумевшими глазами в бесстрасное лицо отца.*

Она остекленевшими глазами смотрела на Устина.

Потом к этому запаху начал примешиваться холодновато терпкий, пьянящий аромат.

Но, черт возьми, прямо какой то заколдованный круг получается».

Сонымен, адъективация процесі – тілдегі басқа бір құбылыстар сияқты сын есімнің де үнемі даму үстіндегі тілдік құбылыс екенін дәлелдейтін фактор болып табылады.

Конверсиялық амал бойынша сөз тудыру, ең алдымен, қазақ тіліндегі сөзжасам жүйесінің шеңберін кеңейтеді. Екіншіден, сөздерді белгілі бір лексика-грамматикалық категорияларға дұрыс топтастыруға септігін тигізеді. Үшіншіден, түрлі сөз таптарының арасындағы сан алуан грамматикалық қатынастардың, әр түрлі семантиканың байланыстарды танып білуге көмектеседі. төртіншіден, сөз таптары туралы теорияның мазмұнын молайтып, толықтырады, бесіншіден, оның лексикографияда сөздік жасау ісінде де зор мәні бар.

Қазақ тілінің барлық грамматикалық оқулықтарында сөз таптарына байланысты жарық көрген зерттеулерде сын есімге қатысты шыққан морфологиялық еңбектерде неге екені белгісіз -ғыр, -гір, -шақ, -шек, -аған, -еген, -у, -қ, -кі, т.б. аффикстер етістік негіздерінен сын есім жасайтын қосымшалар деп түсіндіріліп жүр. Ал аталған қосымшалардың төркініне үңілсек, олардың о баста сөз тудырғыш қосымшалар болмағандығын, етістіктің есімше, қимыл есімдерінің формаларының қызметін атқарғандығын көреміз. Оған көне түркілік, орта ғасырлық әдеби ескерткіштердің тілі – нақты куә. Қазіргі кезде аталған қосымшалардың сөз тудырғыштық қасиеті қалмаған. Мұны бұл қосымшаларды «сөз тудырғыштар» қатарына қосқан ғалымдардың өздері де байқаған. Академиялық «Қазақ тілінің грамматикасы» авторлары бұларды «тарихи қосымшалардың қатарына жатқызып, жаңадан сөз тудыру қасиеті көптеген ғасырлар бойы қалыптаса келіп, қазіргі кезде тоқырап қалған» деп түсіндіріледі [2].

Қорыта айтқанда, ғалым Ж.Т. Сарбалаевтың ғылыми мұрасы адективация процесін жан-жақты тануға мүмкіндік туғызады. Ғалым еңбектері қазақ тіл білімінің сөзжасам жүйесін теориялық тұрғыдан байытуда да, оқу ағарту ісінде де маңызы зор.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Сарбалаев Ж. Конверсия мәселелері. – Павлодар, 2010.
- 2 Қазақ грамматикасы. – Астана, 2002.
- 3 Словарь-справочник лингвистических терминов. – Москва: «Просвещение», 1976.

РЕЗЮМЕ

В статье авторы повествуют о процессе адективации в казахском языке. Также рассматривают научное наследие Ж.Т. Сарбалаева о процессе адективации.

RESUME

In the article the authors describe the process of adjectivity in the Kazakh language. Also they consider the scientific heritage of Zh. T. Sarbalayev about the process of adjectivity.

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

- Абикенов М.Т. Шәкәрім атындағы Семей мемлекеттік университеті қазақ тілі теориясы және әдістемесі кафедрасының доценті, филология ғылымдарының кандидаты
- Абуев К.К. профессор кафедрасы Отчественной истории и АНК Кокшетауского государственного университета им. Ш. Уалиханова, доктор исторических наук
- Ақажанова А.А. С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті қазақ және орыс тілдері кафедрасының оқытушысы, педагогика ғылымдарының магистрі
- Аккулев А.Ш. доцент кафедрасы государственно-правовых дисциплин Евразийского гуманитарного института, кандидат юридических наук
- Алиева Ж. Шымкент қаласы Техникалық лицейінің қазақ тілі және әдебиеті пәндерінің мұғалімі
- Алметов Н.Ш. профессор кафедрасы педагогика и музыкального образования Южно-Казахстанского государственного университета им. М.Ауэзова, доктор педагогических наук
- Алпыспаева Г.А. доцент кафедрасы истории Казахстана КазАТУ им. С. Сейфуллина, доктор исторических наук
- Атаханова Л.М. Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті педагогикалық ғылымдар кафедрасының магистранты
- Әбдуәлиұлы Б. Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дың қазақ тілі білімі кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының докторы
- Байманова Л.С. заведующая кафедрой иностранных языков Кокшетауского государственного университета им. Ш. Уалиханова, кандидат филологических наук, доцент
- Бейсенбекова Г.Б. Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті мектепке дейінгі және психологиялық-педагогикалық даярлық кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты
- Возняк О.А. доцент кафедрасы уголовного, уголовно-исполнительного права и криминологии КАЗ ГЮОУ, кандидат юридических наук
- Ескеева М.Қ. Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дың түркология кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының докторы
- Жолмакова-Джарбулова Д.М. М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университеті Қазақстан филиалының филология кафедрасының аға оқытушысы
- Жорабекова А.Н. старший преподаватель кафедрасы иностранных языков КазАТУ им. С.Сейфуллина, PhD
- Жумабекова Ш.Д. магистрант кафедрасы иностранных языков Кокшетауского государственного университета им. Ш. Уалиханова
- Жұмабекова Б.Қ. С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті шет тілдер кафедрасының доценті, филология ғылымдарының кандидаты
- Жұматаева Е.Ө. С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті педагогика және психология кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы, академик
- Загатова С.Б. профессор кафедрасы иностранных языков Евразийского гуманитарного института, кандидат филологических наук
- Имангаликова И.Б. Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дың дене шынықтыру және спорт кафедрасының аға оқытушысы
- Каженова Г.Т. заведующая кафедрой Отчественной истории и АНК Кокшетауского государственного университета им. Ш. Уалиханова, кандидат исторических наук

- Калимжанова Р.Л. Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дың әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану кафедрасының PhD докторанты
- Калменова Ж.Х. «Тұран-Астана» университеті педагогика және психологиясы кафедрасының магистранты
- Каримова А.Е. заведующая кафедрой истории Казахстана и зарубежных стран Павлодарского государственного педагогического института, кандидат исторических наук, доцент
- Карманова Ж.А. Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті мектепке дейінгі және психологиялық-педагогикалық даярлық кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы
- Кубеева З.И. старший преподаватель кафедры русской филологии ЕНУ им. Л.Н.Гумилева
- Кунанбаева Ш.Б. докторант PhD кафедрой Евразийских исследований ЕНУ им. Л.Н.Гумилева
- Қанатова Т.Қ. Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дың қазақ әдебиеті кафедрасының магистранты
- Қонақбаева У.Ж. Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық институты кәсіптік оқыту және бейнелеу өнері кафедрасының аға оқытушысы, PhD
- Құрман Н.Ж. М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университеті Қазақстан филиалының филология кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы
- Құсайынова Ж.А. С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті тәрбие ісі жөніндегі проректоры, филология ғылымдарының докторы, доцент
- Нағымжанова Қ.М. «Тұран-Астана» университеті педагогика және психология кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы
- Мажинбеков С.А. М. Әуезов атындағы ОҚМУ-дың халықаралық қатынастар және саясаттану кафедрасының доценті, философия ғылымдарының кандидаты
- Насыритдинова Ә.Н. С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті қазақ және орыс тілдері кафедрасының аға оқытушысы, филология ғылымдарының кандидаты
- Нәби Л. Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау мемлекеттік университеті әлеуметтік және жас ерекшелік педагогика кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты
- Омарова Д.К. Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау мемлекеттік университеті әлеуметтік және жас ерекшелік педагогика кафедрасының магистранты
- Оразалина Г.С. Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті мектепке дейінгі және психологиялық-педагогикалық даярлық кафедрасының магистранты
- Оразбек М.С. Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дың қазақ әдебиеті кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының докторы
- Оразова А. Сырдария университеті педагогика кафедрасының аға оқытушысы, педагогика ғылымдарының кандидаты
- Орынғалиева Ш.О. Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті педагогика және психология кафедрасының аға оқытушысы, педагогика ғылымдарының магистрі
- Рабаданова Р.С. К.Г.Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технология және басқару университеті педагогика және психология кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты
- Сагидолда Г. Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дың қазақ тілі білімі кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының докторы

- Садықбеков Қ.А. Сүлейман Демирель атындағы университеттің түркітану кафедрасының меңгерушісі, филология ғылымдарының кандидаты, СДУ қауымдастырылған профессоры
- Саипов А. М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті кәсіпке баулудың теориясы және әдістемесі кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы
- Саймбетова Ж.Т. С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті кәсіптік білім беру кафедрасының PhD докторанты
- Сампиев И.М. заведующий кафедрой социологии и политологии Ингушского государственного университета, Республика Ингушетия, доктор политических наук, профессор
- Сарбасова Қ.А. С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті кәсіптік білім беру кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы
- Сарыбекова С.М. докторант PhD кафедрасы уголовно-правовых дисциплин ЕНУ им. Л.Н. Гумилева
- Саяхимова Ш.Н. старший преподаватель кафедры истории Казахстана КазАТУ им. С. Сейфуллина, кандидат исторических наук
- Сметова А.Т. Университет им. Джавахарлала Неру, Индия, PhD докторант
- Тлебалдина Н.Қ. Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті филология кафедрасының аға оқытушысы, педагогика ғылымдарының кандидаты
- Торыбаева Ж.З. Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті педагогикалық ғылымдар кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы
- Туксаитова Р.О. профессор кафедрасы казахского и русского языков КазАТУ им. С. Сейфуллина, доктор филологических наук
- Тусупбекова М. Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дың шетел тілдері кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты
- Төртқараева Г.Б. Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау мемлекеттік университеті әлеуметтік және жас ерекшелік педагогика кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты
- Түсіпбекова Ш.М. Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дың дизайн және инженерлі графика кафедрасының аға оқытушысы
- Тұрысбек Р. Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дың қазақ әдебиеті кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының докторы
- Pyassova A.U. Master of pedagogical science, docent of the Eurasian Humanities Institute
- Zhussupova R.F. Candidate of pedagogical science, associated professor of the L.N. Gumilyov ENU